

Jaarstukken 2018

Versie: 5.0.0.0.0

duiden op een forse grondvoorraad waarover de gemeente een risico kan lopen. Zie voor inzicht in de Leidse grondexploitaties de paragraaf grondbeleid.

2.3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft hoe kapitaalgoederen in gemeentelijk eigendom worden beheerd. In de Financiële verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet (RV 13.0017), staat in artikel 13 dat er een actueel beleidskader onderhoud kapitaalgoederen is. Met raadsbesluitnummer 12.0142 d.d. 27-11-2012 is het beleidskader onderhoud kapitaalgoederen vastgesteld. Het beleidskader onderhoud kapitaalgoederen geeft aan om welke kapitaalgoederen het gaat.

Voor de vervangingsinvesteringen wordt u verwezen naar het hoofdstuk over investeringen. Het verloop van de voorzieningen wordt toegelicht in de balans/financiële positie.

Beleidskader

De Beleidsnota Onderhoud kapitaalgoederen vormt het beleidskader voor de uitvoering van het onderhoud en het beoogde onderhoudsniveau. Uitvoering van dit beleidskader leidt tot een bestendige situatie waarin de kapitaalgoederen worden onderhouden conform vastgestelde functionaliteit en kwaliteitsniveau (ambities bijvoorbeeld schoon en veilig) waarbij de totale kosten worden geoptimaliseerd.

De beleidskaders en de bijbehorende beheerplannen van de kapitaalgoederen bevatten per kapitaalgoed:

- de werkzaamheden die in het kader van de instandhouding van het kapitaalgoed gedaan worden;
- het onderhoudsniveau;
- de grootte van het areaal;
- de kosten voor de instandhouding van het kapitaalgoed zoals klein- en groot onderhoud en vervangingskosten;
- de huidige staat van onderhoud zoals een technische beoordeling en schouw van de kwaliteit van het kapitaalgoed;
- een scenario voor het onderhoud van kapitaalgoederen.

Binnen Leiden is in 2018 sprake van de volgende kapitaalgoederen:

- A. Water (o.a. baggeren)
- B. Openbare verlichting
- C. Groen (inclusief bomen)
- D. Kunstwerken
- E. Walmuren, beschoeiingen en natuurvriendelijke oevers
- F. Straatmeubilair
- G. Spelen
- H. Wegen
- I. Riolering
- J. Vastgoed
- K. Sportaccommodaties

Overzicht beheerplannen

In onderstaand overzicht is de actualiteit van de vigerende beheerplannen weergegeven.

Programma	Omschrijving beheerplan	Vastgesteld	Frequentie actualisatie	Volgende actualisatie	Voorziening	Financiële vertaling in de begroting	Achterstallig onderhoud
5	Beheerplan Water	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan openbare verlichting	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Groen	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Nee	Ja	Nee
5	Beheerplan Kunstwerken	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Walmuren	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Straat-meubilair	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Spelen	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Nee	Ja	Nee

Programma	Omschrijving beheerplan	Vastgesteld	Frequentie actualisatie	Volgende actualisatie	Voorziening	Financiële vertaling in de begroting	Achterstallig onderhoud
5	VGRP 2014-2018	2014	Een keer per 5 jaar	2019	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Wegen	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Ja	Ja	Nee
6	Beheerplan gemeentelijk Vastgoed	2016	Een keer per 4 jaar	2020	Ja	Ja	Nee
8	Beheerplan Sport	2016	Een keer per 5 jaar	2022	Ja	Ja	Nee

A. Water

Gewenst kwaliteitsniveau.

De gemeente onderhoudt de watergangen op het niveau van beeldkwaliteitsniveau B CROW.

Wat hebben we ervoor gedaan?

- Van de waterspeelplaatsen is de zandbodem (8.200 m²) verversd en van april t/m september zijn deze 2 wekelijks schoon gemaakt: harde en scherpe voorwerpen, waterplanten en drijfvuil zijn verwijderd.
- Ook zijn de reguliere activiteiten uitgevoerd zoals: bladvisser, verwijderen van welvaartsvuil waaronder fietswrakken en verwijderen van slootvuil.
- Het regulier onderhoud is uitgevoerd aan de vijf waterspeelplaatsen en zestien fontein.
- Er is ca 9.500 m³ aan baggerwerkzaamheden uitgevoerd.
- Er is ca. 110 km watergang geschoond van vegetatie ten behoeve van de Schouw Rijnland.

B. Openbare verlichting

Gewenst kwaliteitsniveau.

Voor nieuw aan te brengen openbare verlichting past de gemeente Leiden de landelijk geaccepteerde Richtlijn Openbare Verlichting (ROVL-2011) toe. Het garanderen van veiligheid, van iedereen die zich in de buurt van elektrische installaties bevindt of er arbeid aan verricht, wordt geregeld door het toepassen van de normen NEN 1010 (voor de aanleg van installaties) en NEN 3140 (voor de bedrijfsvoering van bestaande installaties). Voor lichtmasten streven we visueel naar beeldkwaliteitsniveau B conform CROW.

Wat hebben we ervoor gedaan?

Het uitvoeren van het regulier onderhoud (exploitatie) en groot onderhoud (voorziening) is volgens planning verlopen. Voor het onderdeel beheren openbare verlichting is achterstand ontstaan in het uitvoeren van vervangingswerkzaamheden (investering). In 2014 is er een aanvang gemaakt met het vervangen van armaturen, o.a. op basis van leeftijd, door LED armaturen. Deze worden wijk/ buurt gericht vervangen. De oorzaak is bijvoorbeeld het maken van beleidskeuzes, beschikbaarheid van de markt en vertraging in de engineering. De inhaalslag is in 2018 goed op gang gekomen en verwacht wordt deze in 2019 grotendeels te hebben ingelopen.

C. Groen

Gewenst kwaliteitsniveau.

Voor groen geldt de onderhoudsambitie "beeldkwaliteitsniveau B CROW".

Wat hebben we ervoor gedaan?

In 2018 is het onderhoud Groen volgens het geldende beheerplan uitgevoerd. Vanwege heftige stormen waren extra middelen nodig voor het onderhoud aan de bomen.

Daarnaast is een begin gemaakt aan de groenkansen kaart. Hierbij gaan we vooral in op (grote) verharde delen in de stad om te vormen naar groene vlakken. De uitwerking van de groenkansenkaart zal een positieve bijdragen leveren aan een klimaat bestendige stad. Hierbij wordt het ecologische aspect direct meegenomen in het plan.

In heel Leiden is het afgelopen jaar hard weer hard gewerkt aan reparaties bij verharding door boomwortelschade. Hiervoor is naast reparatie aan het wegdek, ook groeiplaatsverbetering toegepast voor de betreffende bomen.

D. Kunstwerken

Gewenst kwaliteitsniveau.

De bruggen, tunnels en viaducten worden beheerd en onderhouden op het vastgestelde onderhoudsniveau B CROW. De specifieke NEN-normen zijn benoemd in het beheerplan Kunstwerken 2017-2021.

Wat hebben we ervoor gedaan?

In 2018 zijn de eerstelijns onderhoudswerken door de afdeling zelf gedaan. Het gaat om reinigen, conserveren (rekening houdend met wensen monumentzorg), verhelpen van storingsen en het herstellen van kleine schades.

Het groot onderhoud is uitgevoerd volgens het beheerplan Kunstwerken 2017-2021. Op hoofdlijnen zijn de volgende werkzaamheden in 2018 uitgevoerd.

- De tijdelijke versteviging van de Bostelbrug is aangebracht.
- De conservering van meerdere tunnels en bruggen is uitgevoerd.
- Vele meerpalen en remmingwerken in de binnenstad zijn middels de innovatieve techniek (twee-composiet hars) hersteld.
- Groot onderhoud en herstel conform de Machinerichtlijn is uitgevoerd voor de Rijnbrug.
- De contractfase Machinerichtlijn voor de 4 op afstand bedienbare bruggen is afgerond. Gestart is met de voorbereidingen door de gegunde partij.
- Het Groot onderhoud aan de Paterbrug, Sumatrabrug, Rembrandtbrug en diverse andere bruggen is uitgevoerd.
- Groot onderhoud aan de 62 bruggen is opgestart. De deklaag van de Utrechtsebrug is reeds hersteld.
- Restant werkzaamheden aan de parkbruggen in de Merenwijk en Stevenshof zijn hersteld (conserveren, timmeren, aanstraten).
- Aanvullende technische inspecties zijn uitgevoerd conform plan.
- In de Passantenhaven en de Charterhaven (langs de Zijlsingel) is het jaarlijkse klein onderhoud uitgevoerd. Daarnaast is gezorgd voor een goed functionerende douche- en toiletvoorziening en is een werkruimte voor een Brugwachter gemaakt.

E. Walmuren

Gewenst kwaliteitsniveau.

De gemeente onderhoudt de walmuren op beeldkwaliteitsniveau B CROW.

Wat hebben we ervoor gedaan?

Op hoofdlijnen zijn de volgende werkzaamheden in 2018 uitgevoerd.

- Strekdam bij Kooihaven is hersteld.
- De geplande delen van damwanden in de Binnenstad zijn hersteld.
- Het geplande groot onderhoud van een deel van de damwand Witte Singel is uitgevoerd.
- Het geplande groot onderhoud van damwanden in Bos- en Gasthuisdistrict Noord is uitgevoerd.
- Het ontwerp van een nieuwe walmuur bij de Groenhazengracht is opgesteld als onderdeel van project Singelparkbruggen.
- In de binnenstad zijn Schrikhekken en Voethekken geconserveerd.
- Vervanging van de damwand aan de Morssingel

F. Straatmeubilair

Gewenst kwaliteitsniveau.

Het straatmeubilair in de openbare ruimte wordt onderhouden op beeldkwaliteitsniveau B CROW, conform het beleidskader openbare Ruimte, Straatmeubilair.

Wat hebben we ervoor gedaan?

- In 2018 is het straatmeubilair onderhouden op CROW kwaliteitsniveau B.
- Het correctief onderhoud aan het straatmeubilair is uitgevoerd.
- Het verwijderen van de Leidse palen in lijn met de Visie Ruimte voor de Stad is afgerond.
- Het nieuwe bewegwijzeringsplan is in 2018 opgesteld en wordt in 2019 uitgevoerd.

G. Spelen

Gewenst kwaliteitsniveau.

Voor Spelen geldt beeldkwaliteitsniveau B CROW.

Wat hebben we ervoor gedaan?

In 2018:

- is het dagelijks beheer en onderhoud volgens beheerplan uitgevoerd;
- de eerder ontstane achterstand in de planmatige vervangingen van speelplekken en speeltuinen is in 2018 weggewerkt.

H. Wegen

Gewenst kwaliteitsniveau.

Het kapitaalgoed wegen wordt onderhouden en in stand gehouden op beeldkwaliteitsniveau B CROW.

De volgende werkzaamheden zijn uitgevoerd.

- In 2018 is kleinschalig dagelijks onderhoud uitgevoerd; het herstellen van het wegdek bij calamiteiten en kleine schades.
- In een flink aantal wijken is het groot onderhoud uitgevoerd: Pieterswijk, Marewijk en Academiewijk, Levendaal-Oost, Tuinstadwijk, Fortuinwijk Noord en Zuid, Lage Mors, Klein Cronensteijn, Roomburg, Vreewijk.
- De Asfaltwerkzaamheden aan de Witte Singel zijn uitgevoerd.
- De voorbereiding van Haagweg-Zuid en Gasthuiswijk om tot een integrale aanpak te komen is in volle gang, waarbij ook rekening gehouden wordt met energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Verwacht wordt begin 2020 gestart kan worden met de werkzaamheden
- De werkzaamheden voor het Noorderkwartier oost worden verwacht begin 2020 te starten, na gereedkomen van de ontwikkelingswerkzaamheden aldaar.

I. Riolering

Gewenst kwaliteitsniveau

De rioolreinigingen en rioolinspecties worden uitgevoerd op basis van de hiervoor geldende landelijke beoordelingsrichtlijnen (BRL).

Wat hebben we ervoor gedaan?

- De werkzaamheden waren gericht op het beheer en onderhoud van alle openbare rioleringen, inspectieputten, kolken en schuiven, en het bedienen en onderhouden van riool-, polder-, tunnel- en onderbemaalingsgemalen conform het vGRP 2014-2018.
- Alle 43.600 kolken en lijngoten zijn gereinigd (1 x per 15 maanden).
- Circa 45 km riolering is gereinigd en geïnspecteerd.
- In totaal zijn 15 gemalen elektrotechnisch en/of mechanisch gerenoveerd.
- De geplande Groot Onderhoud maatregelen aan de riolering in Boshuizen zijn uitgevoerd en is gestart met Groot Onderhoud maatregelen Stevenshof fase1.
- De projecten Tuinstadwijk (Herenstraat Bloemistenlaan) en Kooidistrict worden Q1 2019 opgeleverd.
- Het project rioolrenovatie Vreewijk is opgeleverd.
- Het Integraal Project Bosgasthuis Haagweg Zuid is voorbereid en de rioolrenovatie vindt in Q1 2019 plaats met aansluitend de rioolvervanging (Q4 2019-2022).

J. Vastgoed

Gewenst kwaliteitsniveau

Het niveau waarop het vastgoed in stand gehouden wordt, is vastgesteld aan de hand van een objectief meetinstrument, de Conditieeringsmethodiek volgens NEN 2767, voor het inspecteren en onderhouden van vastgoed. Het niveau waarop het onderhoud gemiddeld gehouden wordt, is vastgesteld op conditieniveau 3. Dit onderhoudsniveau is sober en draagt bij aan een doelmatig en duurzaam beheer van het gemeentelijk vastgoed. Voor de instandhouding van Rijksmonumenten worden naast de NEN2767 specifieke methodes toegepast.

De meerjaren onderhoudsplannen voor de gemeentelijke vastgoedportefeuille zijn in 2016 herijkt, in 2018 is gestart met de voorbereiding van de volgende herijking in 2021. Sinds 2017 wordt gewerkt met een jaarplan onderhoud. Gelijksortige onderhoudswerkzaamheden worden hierin geclusterd, waarbij gestreefd wordt naar een gelijkmatige spreiding van uitgaven door de jaren heen. Het onderhouden van monumenten is vergunningsplichtig, waardoor een langere voorbereidingstijd nodig is. De benodigde bedragen voor het onderhoud zijn onderbouwd en geoormerkt, echter de planning van onderhoudswerkzaamheden door de jaren heen kan enigszins verschuiven. Dit omdat het moment waarop onderhoud wordt gepleegd, afhankelijk is van de actuele technische staat (toestandsafhankelijk onderhoud). Er is in 2018 gestart met de voorbereiding van een aantal aanbestedingen om hiermee maximaal uitvoering te geven aan het efficiënt en planmatig uitvoeren van het onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed. Voor de beheersbaarheid wordt ingezet op grotere, meerjarige clustercontracten waarbij de markt wordt uitgenodigd om mee te denken met de gemeente.

Ook voor het bouwkundig onderhoud en het onderhoud aan elektrotechnische installaties voor alle gemeentelijke panden is in 2018 gestart met de voorbereiding van een aanbestedingstraject voor een onderhoudsovereenkomst. Verwacht wordt dat medio 2020 de overeenkomsten worden afgesloten.

Algemeen kan gesteld worden dat conform het Beleidskader Vastgoed het technisch beheer ontwikkelt van reageren op calamiteiten naar een meer tactisch en preventief gericht beheer. De resultaten van de inspecties en de inventarisaties vormen de basis voor het meerjaren onderhoudsplan. Lange termijn gegevens over onderhoudsbedragen maar ook jaarplannen voor de uitvoering kunnen gegenereerd worden. Uit de meerjaren onderhoudsplannen worden jaarbegrotingen gegenereerd. Er zijn kaders en spelregels voor een uniforme werkwijze opgesteld.

K. Sportaccommodaties

Gewenst kwaliteitsniveau

De te handhaven kwaliteitsnormen zijn weergegeven in het nieuwe beheerplan Sport 2017-2021. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen gebouwen en sportterreinen.

Wat hebben we ervoor gedaan?

- Er is groot onderhoud uitgevoerd op 6 verschillende grassportvelden.
- Op twee velden van sportpark UVS zijn hekwerken vervangen rond de sportvelden en is een deel van de bestrating opgeknapt op de Kikkerpolder.
- Bij verschillende sportaccommodaties zijn schilderwerkzaamheden uitgevoerd.
- Het peuterbad op complex de Zijl is opnieuw gecoat en het leidingwerk van het zwembadwater is aangepast. Tevens is de lichtstraat en een deel van kozijnwerk dakbedekking vervangen.
- Op diverse locaties is de verlichting onderhouden of aangepast bijvoorbeeld door het aanbrengen van Led verlichting zoals in de 5 Mei-hal.
- Op verschillende sportaccommodaties is valbeveiliging aangebracht op de daken.
- Het klein onderhoud is conform planning uitgevoerd.
- Rond sportcomplex de Zijl is de buitenriolering vervangen en is de bestrating opgeknapt en opgehoogd.

- Op sportpark Noord (Pernix) is van veld 2 en 3 de top laag vervangen en zijn twee recreatieve tennisvelden aangelegd.
- Op de locatie Jeugddorp zijn 4 units verwijderd, 2 nieuwe units geplaatst en is reparatie van houtrot en schilderwerk aan de overige units uitgevoerd.

Financieel overzicht x € 1.000

Beheerplan		Begroting 2018 na wijziging	Jaarrekening 2018	Verschil
Water (baggeren)	Onderhoudsbudget	580	437	-144
	Voorziening	355	355	0
Openbare verlichting	Onderhoudsbudget	408	473	65
	Voorziening	191	191	0
	Kapitaallasten	306	306	0
Groen	Onderhoudsbudget	2.990	3.093	103
	Voorziening	120	123	3
	Kapitaallasten	77	77	0
Kunstwerken	Onderhoudsbudget	1.344	1.388	43
	Voorziening	846	846	0
	Kapitaallasten	397	395	-2
Walmuren	Onderhoudsbudget	239	247	7
	Voorziening	296	296	0
	Kapitaallasten	31	31	0
Straatmeubilair	Onderhoudsbudget	220	153	-67
	Voorziening	129	129	0
	Kapitaallasten	461	461	0
Spelen	Onderhoudsbudget	333	251	-81
	Kapitaallasten	92	74	-18
Wegen	Onderhoudsbudget	625	438	-188
	Voorziening	2.611	2.616	5
	Kapitaallasten	1.386	1.400	14
Riolering	Onderhoudsbudget	1.646	1.739	93
	Voorziening	1.078	1.078	0
	Kapitaallasten	523	523	0
Vastgoed	Onderhoudsbudget	1.858	1.549	-309
	Voorziening	2.972	3.141	169
	Kapitaallasten	6.202	6.205	3
Sportaccommodaties	Onderhoudsbudget	485	286	-199
	Voorziening	1.363	1.363	0
	Kapitaallasten	1.584	1.601	18

Overzicht met kerncijfers

Water	
Te schonen watergangen (km.)	110 km
Te baggeren watergangen (km.)	110 km
Fonteinen (st.)	16 st
Waterspeelplaatsen (st.)	5 st

Openbare verlichting	
Lichtmasten, inclusief wandarmaturen en overspanningen (st.)	19.208 st
Armaturen (st.)	20.317 st
Lichtbronnen (lampen) (st.)	20.869 st
Ontsteekpunten (st.)	83 st

Groen	
Areaal groen (are)	72.836 are
Bomen (st.)	76.561 st

Kunstwerken	
Vaste bruggen (st.)	478 st
Beweegbare bruggen (st.)	40 st
Tunnels (st.)	26 st
Viaducten (st.)	20 st

Walmuren, <i>beschoeiingen en natuurlijke oevers</i>	
Beschoeiingen (km.)	73 km
Kademuren (km.)	22 km
Damwanden (km.)	25 km

Straatmeubilair	
Banken (st.)	2.235 st
Fietsvoorzieningen (st.)	9.625 st
Hekwerken (st.)	280 st
Palen (st.)	22.000 st
Verkeersvoorzieningen Borden c.a. (st.)	22.400 st
Verkeersvoorzieningen Bewegwijzering (st.)	1.400 st
Verkeersvoorzieningen Wegmarkering belijning (m.)	351.750 m
Verkeersvoorzieningen Wegmarkering figuratie (m.)	9.500 m

Spelen	
SPeeltuinen	15 st
Speelplekken (st.)	291 st
Speeltoestellen (st.)	1.380 st
Sporttoestellen (st.)	306 st
Speelprikkels (st.)	144 st
Afscheidingen (m²)	4.671 m²

Spelen	
Verhardingen (m²)	15.314 m²
Veiligheidsondergrond (m²)	24.323 m²

Wegen	
Asfalt (m²)	1.169.600 m²
Elementen (m²)	3.285.000 m²
Cement (m²)	32.650 m²
Overige (m²)	75.660 m²

Riolering	
Openbaar riool (km.)	352,2 km
Drukriolering (km.)	19,5 km
Nooduitlaten (st.)	169 st
Gemaal objecten (st.)	196 st
Niveaumeters (st.)	9 st
Overstortmeters (st.)	29 st
Electrische schuiven (st.)	12 st
Kolken (st.)	43.600 st

<i>Sportbedrijf accommodaties en velden</i>	
Zwembaden	3
Sportparken met:	14
Voetbalvelden	27,5
Korfbalvelden	10
Hockeyvelden	3
Atletiekbaan	1
Tennisparken met:	3
Tennisbanen	21
Diverse sportaccommodaties (Sporthallen, Sportzalen, Turnhallen en Tafeltennishaal)	10
Overige velden voor andere takken van sport	6
Complexen volkstuinten	6 (totaal 481.500 m²)
Areaal jeugddorp (clubruimten)	9

Gebouwen in eigendom	
Ambtelijke huisvesting	9
Maatschappelijk vastgoed	80
Strategische vastgoed	25
Niet beleidsondersteunend (verkooplijst)	73
Monumentale objecten	16

2.3.4 Financiering

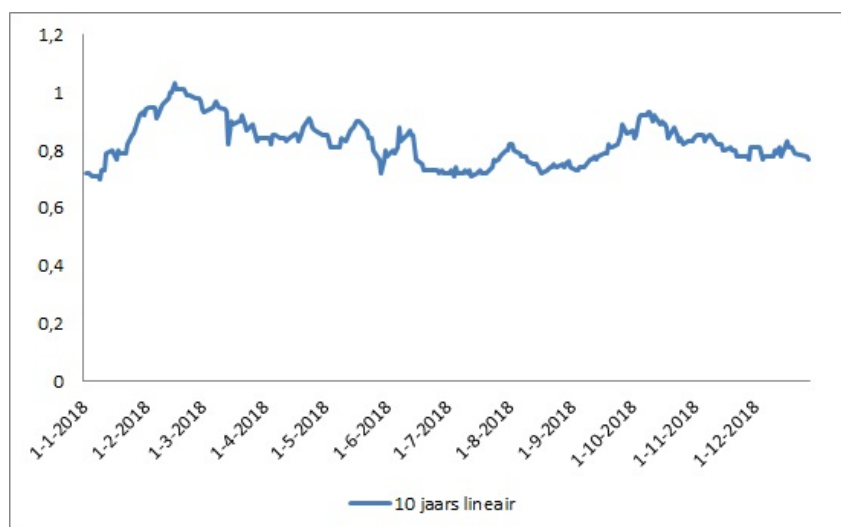
Inleiding

In de paragraaf financiering lichten we de ontwikkelingen en beleidskeuzes toe voor 2018 in een onderdeel "algemene ontwikkelingen" en een onderdeel "ontwikkelingen gemeente Leiden". Onder de "algemene ontwikkelingen" komen de renteontwikkelingen en ontwikkelingen van de wet- en regelgeving aan de orde. De "ontwikkelingen gemeente Leiden" richten zich specifiek op de renterisiconorm, de kasgeldlimiet en de financiering van de gemeente Leiden.

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen

De gemiddelde kapitaalmarktrente (= langlopende financiering) voor rentevaste en lineaire leningen met een looptijd van tien jaar is over 2018 uitgekomen op 0,83%. In 2017 was de gemiddelde rente 0,73%. De renteontwikkeling in 2018 laat een fluctuerend beeld zien zonder een echt duidelijke trendmatige daling of stijging van de rente.



De rente op de geldmarkt (= kortlopende financiering) wordt voornamelijk bepaald door het rentebeleid van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB gebruikt de rentestand om te sturen op de inflatie. Het belangrijkste tarief van de ECB is de herfinancieringsrente. De herfinancieringsrente is in 2018 niet aangepast (0%). De depositorente die de ECB hanteert is voor de geldmarkt de ondergrens. De depositorente is in 2018 niet aangepast (-0,4%). De rentetarieven op kasgeldleningen met de looptijd van één maand waren in 2018 stabiel op een laag niveau. Gedurende het gehele jaar was er sprake van een negatieve rente.

Ontwikkelingen gemeente Leiden

Beleidsverantwoording treasury

In de Financiële verordening (RV 16.0089) heeft de gemeenteraad de kaders voor de treasuryfunctie vastgesteld. In de Uitvoeringsregels Financiën College 2016 (BW16.0858) zijn die kaders verder uitgewerkt.

Met als doel het renterisico te beperken, was gedurende 2018 het beleid erop gericht om zoveel mogelijk de kortlopende schuld om te zetten naar een langlopende schuld. De rente staat nog op een historisch laag punt. Onder druk van geopolitieke ontwikkelingen en het beleid van de Federal Reserve (FED) en de ECB, is de verwachting dat de rente zal gaan stijgen. De gemeente Leiden houdt al rekening met een stijgende rente door de vlottende schuld om te zetten naar een langlopende schuld.